

У пошуках основ

Два роки тому, у травні 2017-го, група інтелектуалів зібралася в Парижі, щоб укласти та оприлюднити документ під назвою «Європа, у яку можна вірити», знаний також як Паризька заява. Серед співавторів такі авторитетні мислителі, як Філіпп Бенетон, Роджер Скрутон, П'єр Манан та ін. Разом вони представляють 10 країн Європи й широкий спектр галузей академічного знання — від історії та політичної теорії до біоетики та естетики. Усіх їх об'єднували консервативні погляди, а також спільна тривога за майбутнє Європи. Вони наголошували, що наднаціональна бюрократія, озброєна мертвою ідеологічною догматикою, перетворює Європейський Союз на імперію, у якій народам загрожують втрата національного суверенітету, уніфікація та асиміляція. Однак Паризька заява позбавлена зловтіхи, властивої радикальним євроскептикам. Навпаки, документ просякнутий глибокою вірою в те, що об'єднана Європа можлива і необхідна. Проте створити таку єдність можна тільки на спільному цивілізаційному фундаменті, конструюючи Європу як спільноту суверенних, несхожих між собою, але духовно споріднених народів. Паризька заява спрямована передусім до європейських інтелектуалів. Це сигнал, що далеко не всі згодні з курсом, яким веде Європейський Союз нинішній наднаціональний істеблішмент.

Який стосунок мають внутрішні європейські дискусії до України? Справді, Україна є лише асоційованим членом Європейського Союзу і перспективи повного членства вкрай туманні: розмов про терміни уникають навіть затяті «єврооптимісти». Та, попри це, Паризька заява безпосередньо стосується питань, які стоять на нашому порядку денному. Головне завдання України — відбутись як суверенна державна нація. І якщо проімперські сили намагаються відкрито саботувати цей процес, то «єврооптимісти» нерідко недооцінюють його значення. Є думка, що з націєбудівництвом ми запізнилися років на 200 і що зараз, в епоху глобалізації та переможних ліберальних цінностей, це вже безглузде ретроградство, реакція, що стоїть на заваді реформам. Але автори Паризької заяви твердять, що між творенням всеєвропейської єдності та плеканням національних ідентичностей немає фундаментальної суперечності. Крім того, документ дає змогу зрозуміти, що в опозиції до європейського істеблішменту сьогодні стоять не лише маргінальні сили, які зручно картати за резонанс та безтямний радикалізм. Реальна Європа набагато складніша, ніж ми собі уявляємо, але саме в ній Україна рано чи пізно посяде своє місце. Однак для цього нам доведеться не лише провести реформи, а й передусім віднайти самих себе: свою ідентичність, свої цивілізаційні основи. Стати Україною, у яку можна вірити.

ЄВРОПА, В ЯКУ МОЖНА ВІРИТИ

1. Європа належить нам, а ми належимо до Європи. Її землі є нашим домом: іншого не маємо. Причини, чому ми любимо Європу, перевершують нашу здатність пояснити чи виправдати нашу прив'язаність до неї. Це пов'язане із спільною історією, надією і любов'ю. Це пов'язане із звичкою. Моментами пафосу і страждань. Надихаючого досвіду примирення і обіцянки спільного майбутнього. Звичайні пейзажі та події мають для нас особливе значення — для нас, але не для когось іншого. Дім — це простір, де все є знайомим і де буде для нас місце незалежно від того, куди нас занесе. Такою є справжня Європа — наша дорогоцінна і незамінна цивілізація.

ЄВРОПА — ЦЕ НАШ ДІМ

2. Однак над Європою — з усім її багатством і неймовірністю — нависла загроза внаслідок помилкового розуміння самої себе. Ота фальшива Європа вважає, що у своєму теперішньому вигляді вона є вінцем нашої цивілізації; але насправді вона хоче захопити наш дім. Вона має схильність до перебільшень, а також спотворює справжні європейські чесноти, в той же час сама є сліпою на власні недоліки. Будучи самовдоволеною — оперуючи однобічними карикатурами на нашу історію — фальшива Європа вперто тримається упередженості до власного минулого. Її промоторами є сироти з власного вибору,

люди, які стверджують, що сирітство — бути бездомним — є якимось шляхетним досягненням. Таким чином, фальшива Європа пишається тим, що вона є прототипом універсальної спільноти, яка насправді не є ні універсальною, ні спільнотою.

НАМ ЗАГРОЖУЄ ФАЛЬШИВА ЄВРОПА

3. Лідери фальшивої Європи одержимі забобою неминучого прогресу. Вони переконані, що історія на їхньому боці, і ця віра сповнила їх гординою і зарозумілістю. Тому вони неспроможні усвідомити помилки того постнаціонального і посткультурного світу, який вони самі конструюють. Ба більше, вони нічого не знають про справжні джерела людської гідності, яку вони на словах так високо цінують. Вони ігнорують і навіть відхиляють християнське коріння Європи. І в той же час дуже стараються, щоб не образити мусульман, які, за їхнім уявленням — охоче приймуть їхній секулярний мультикультурний світогляд. Загрузла в упередженості, марновірстві та невігластві, засліплена порожніми, безкритичними візіями утопічного майбутнього, фальшива Європа свідомо душить всяке заперечення. І робить це, звичайно, в ім'я свободи і толерантності.

ФАЛЬШИВА ЄВРОПА Є УТОПІЧНОЮ І ДЕСПОТИЧНОЮ

4. Ми заходимо в глухий кут. Найбільшою загрозою для майбутнього Європи не є ані російський авантюризм, ані мусульманська імміграція. Справжньою небезпекою є задушливі обійми, в яких фальшива Європа тримає нашу уяву. Народи і спільна культура вихолощуються ілюзіями і самообманом стосовно того, чим Європа є і чим повинна бути. Ми обіцяємо, що будемо протистояти цим загрозам нашому майбутньому. Ми будемо зберігати, підтримувати і захищати фактичну Європу — ту, до якої ми всі насправді належимо.

МУСИМО ЗАХИЩАТИ РЕАЛЬНУ ЄВРОПУ

+++

5. Справжня Європа очікує і заохочує до активної участі у спільному проекті політичного і культурного життя. Солідарність є одним з європейських ідеалів, вона базується на визнанні сукупності законів, застосовуваних до всіх, але обмежених у своїх вимогах. Це визнання не обов'язково здійснюється у формі представницької демократії. Проте наші традиції громадянської лояльності є відображенням наших політичних і культурних традицій, незалежно від їхньої форми. В минулому європейці боролися за все більшу відкритість політичних систем для загальної участі — і ми по праву пишаємося цією історією. Ця боротьба нерідко набувала форми відкритого повстання, але, незважаючи на це, наші предки визнавали, що навіть при несправедливостях і недоліках давніших традицій ці традиції є нашими. Така відданість реформам робить Європу місцем, що прагне щораз більшої справедливості. Цей дух прогресу породжується з любові та прив'язаності до наших батьківщин.

СОЛІДАРНІСТЬ І ГРОМАДЯНСЬКА ЛОЯЛЬНІСТЬ ЗАОХОЧУЮТЬ ДО АКТИВНОЇ УЧАСТІ

6. Європейський дух єдності уможливорює взаємну довіру в публічному просторі — навіть якщо ми

чужі між собою. Громадські парки, ринкові площі та широкі майдани наших міст і містечок є виразниками європейського політичного духу: наше життя є спільним і спільною є res publica. Ми приймаємо, що нашим обов'язком є відповідальність за майбутні долі наших суспільств. Ми не є пасивними підданими деспотичної влади, світської чи церковної. Ми також не є безсилами стосовно неблаганних історичних процесів. Бути Європейцем означає посідати політичну та історичну суб'єктність. Це власне ми є авторами нашої спільної долі.

МИ НЕ ПАСИВНІ ПІДДАНІ

7. Справжня Європа є спільнотою народів. Ми маємо власні мови, традиції і кордони. Проте завжди — навіть коли поміж собою не погоджувалися або вели одні з одними війни — ми відчували взаємну пов'язаність. Ця єдність у різноманітності здається чимось природним, а водночас чимось незвичайним і цінним, бо насправді вона не є ані природною, ані неминучою. Найзагальнішою формою політичної єдності у різноманітності є імперія, яку — після падіння Римської імперії — воєнничі європейські королі протягом століть намагалися відтворити. Спокуса імперської форми триває, але перемогла ідея національної держави — системи, яка поєднує в собі універсальність із суверенністю. Таким чином, національна держава стала розпізнавальною ознакою європейської цивілізації.

НАЦІОНАЛЬНА ДЕРЖАВА Є ОЗНАКОЮ ЄВРОПИ

8. Джерелом гордості національної спільноти є те, що вона управляє на власний розсуд, також пишається великими досягненнями свого народу в галузі мистецтва чи точних наук — але конкурує з іншими народами, іноді на полі бою. Взаємні війни завдали Європі багато — часто жорстоких — ран, але ніколи не поставили під загрозу її культурної єдності. Було якраз навпаки: одночасно із створенням і відокремленням національних держав спільна європейська ідентичність ставала чимраз сильнішою. Жахливе кровопролиття світових воєн двадцятого століття пробудило в нас велику рішучість, щоб поважати спільну спадщину. Це свідчить про глибину і силу європейської цивілізації, яка є космополітичною в правильному розумінні цього слова. Нашою метою не є примусова імперська єдність. Навпаки: європейський космополітизм вимагає, щоб патріотична любов і громадянська лояльність спонукали нашу відкритість на широкий світ.

МИ НЕ ПІДТРИМУЄМО ПРИМУСОВОЇ ЄДНОСТІ

9. Справжня Європа була позначена християнством. Універсальна духовна влада Церкви зробила можливою культурну єдність Європи, і зробила це без політичного примусу. Завдяки цьому громадянські прив'язаності до окремих країн могли розвиватися всередині спільної європейської культури. Характерною ознакою європейського життя стала автономія того, що ми називаємо громадянським суспільством. Понад те, християнська доктрина не пошлює своїх вимог на всі сфери життя, що дає змогу забезпечити і шанувати різноманітні світські права народів без загрози нашій європейській єдності. Не випадково, що одночасно із кризою християнства в Європі знову роблять кроки, спрямовані на ство-

рення політичної єдності — імперії грошей і регулювання, яка маскується сентиментами псевдорелігійного універсалізму, а насправді є конструктором Європейського Союзу.

ХРИСТІАНСТВО СПРИЯЛО ЄДНОСТІ КУЛЬТУР

10. Справжня Європа визнає однаково гідність кожної людини, незалежно від її статі, раси чи соціального становища. Це також виростає з наших християнських коренів. Наші шляхетні чесноти, поза всіляким сумнівом, становлять собою християнську спадщину: чесність, співчуття, милосердя, здатність прощати, мироутворення та любов до ближнього. Це, власне, християнство — роблячи акцент на любові і взаємній вірності — безпрецедентним чином змінювало стосунки між чоловіками і жінками. Шлюб дає змогу розквітати у взаємній спільноті як жінкам, так і чоловікам. Більшість самопошвят ми чинимо заради нашого подружжя і наших дітей. Цей дух жертвості також є внеском християнства в культуру Європи, яку ми любимо.

ХРИСТІАНСЬКІ КОРЕНІ ЗМІЦНЮЮТЬ ЄВРОПУ

11. Справжня Європа постійно живиться також і класичною традицією. Ми ототожнюємо себе з творами античних авторів Греції і Риму. Будучи європейцями, ми прагнемо досконалості, вінця класичних чеснот. В минулому бажання досягти вищості іноді призводило до жорстокого протистояння. Але прагнення досконалості у своєму найкращому вигляді спонукає жінок і чоловіків Європи до розвитку — до створення незрівнянних мистецьких творів чи до вражаючих проривів у науці і техніці. Справжня Європа зберегла пам'ять як про велич римської чесноти поміркованості, так і про грецьку гордість громадянської активності і дух філософських диспутів. Вони також становлять нашу спадщину.

КЛАСИЧНІ КОРИННЯ НАДИХАЮТЬ ПРАГНУТИ ДОСКОНАЛОСТІ

12. Справжня Європа ніколи не була ідеальною, а прихильникам фальшивої Європи не слід дорікати за їхнє прагнення до розвитку і реформ. Після 1945 і 1989 років досягнуто чимало успіхів, гідних похвали і пошани. Адже наше спільне життя є живим проектом, а не закріпленою спадщиною. Однак Європа повинна базувати своє майбутнє на відновленій прихильності до найкращих традицій, а не на вдавненому універсалізмі, який вимагає забуття і відречення від самих себе. Європа не почалася від Просвітництва. Європейський Союз не є остаточною формою розвитку нашого дому, який ми так любимо. Справжня Європа є — і завжди буде — спільнотою народів, які іноді здаються провінційними (подекуди надмірно), але все ж таки їх об'єднує духовна спадщина, про яку ми сперечаємося, яку розвиваємо, в якій разом беремо участь і яку любимо.

ЄВРОПА Є СПІЛЬНОЮ СПРАВОЮ

13. Справжня Європа в небезпеці. Всі наші досягнення — національний суверенітет, спротив імперії, космополітизм у гармонії із громадянською любов'ю, християнський ідеал доброго й гідного життя,

глибоке усвідомлення класичної спадщини — вислизують нам з рук. У той час як покровителі фальшивої Європи конструюють свою штучну релігію загальних прав людини, ми втрачаємо наш дім.

МИ ВТРАЧАЄМО НАШ ДІМ

+++

14. **Фальшива Європа хвалиться надзвичайною відданістю людській свободі.** Однак ця свобода є дуже однобокою. Вона визначає себе як визволення від усіляких обмежень: сексуальна свобода, свобода самовираження, свобода «бути собою». Покоління 68-го вважає, що ці свободи є цінними трофеями перемоги, вирваної колись в режиму репресивної культури. Революціонери 60-х років вважають себе великими визволителями, шляхетні моральні досягнення котрих заслуговують на вдячність усього світу.

ФАЛЬШИВА СВОБОДА ДОМІНУЄ

15. Але для молодих поколінь європейців реальність несе значно менше позолоти. Лібертинський гедонізм часто викликає нудьгу і глибоке почуття марноти. Інститут шлюбу слабшає. Бурхлива стихія сексуальної свободи нівечить глибокі прагнення молодих людей мати подружжя і родину. Свобода спотворює найглибші прагнення наших сердець і стає прокляттям. Видається, що наші суспільства занурюються в індивідуалізм, ізоляцію та безцільність. Замість свободи маємо пусту підпорядкованість культури споживання та медіа. Треба сказати правду: покоління 68-го знищувало, а не будувало. Воно створило порожнечу, яку зараз заповнюють соціальні мережі, дешевий туризм і порнографія.

ІНДИВІДУАЛІЗМ, ІЗОЛЯЦІЯ ТА БЕЗЦІЛЬНІСТЬ СТАЮТЬ ВСЕЗАГАЛЬНИМИ

16. Всупереч гучному вихвалюванню надзвичайною свободою європейців, їхнє життя стає щораз більше регламентованим. Правила — які часто продукують безликі технократи в союзі із потужними інтересами — регулюють наші трудові відносини, наші ділові рішення, нашу освітню кваліфікацію, наші новинні чи розважальні медіа. Нині Європа намагається звзвати вже існуючі закони стосовно свободи слова, базової європейської свободи, в якій виявляється свобода совісті. Однак тут не обмежується ні вульгарність, ані інші атаки на пристойність в суспільному житті. Замість цього європейські правлячі класи прагнуть обмежити політичну свободу слова. Політиків, які говорять незручну правду про іслам та імміграцію, тягають по судах, а політкоректність накладає табу на погляди, які піддають сумніву статус-кво. Фальшива Європа аж ніяк не закликає до культури свободи. Вона підтримує накинуту ринком культуру гомогенності і політично вимушеного конформізму.

МИ Є РЕГУЛЬОВАНІ І КЕРОВАНІ

17. Фальшива Європа пишається також безпрецедентною відданістю ідеї рівності. Стверджує, що бореться за бездискримінаційність та інклюзивність всіх рас, релігій та ідентичностей. Хоч в цій царині і був досягнутий справжній прогрес, але й тут маємо утопічний відрив від реальності. Вже

протягом кількох поколінь прагнемо реалізувати великий проект мультикультурності. Домагання чи навіть заохочення асиміляції мусульманських прибульців стосовно нашої поведінки і традицій — не кажучи вже про релігію — визначають як велику несправедливість. Ідея рівності — як чуємо — вимагає, щоб ми остерігалися навіть згадувати, що віримо в вищість нашої культури. Парадоксальним чином, але європейська мультикультурна справа, що заперечує християнські корені Європи, спекулює власне християнською ідеєю загальної любові — аж в такій перебільшеній і нетривкій формі. Вона вимагає від європейців шляхетного самозречення. Вона змушує нас підтримувати колонізацію наших земель в занепад нашої культури, і цей колективний акт самопожертви на користь якоїсь нової народжуваної глобальної спільноти миру і процвітання має бути величною славою Європи двадцять першого століття.

МУЛЬТИКУЛЬТУРНІСТЬ Є НЕРЕАЛЬНОЮ

18. Втакому мисленні є багато недобросовісності. Насправді більшість представників наших правлячих класів не мають жодних сумнівів щодо вищості європейської культури, але такі погляди не можна публічно свідчити, щоб не образити іммігрантів. А власне оцю вищість вони вважають умовою, що асиміляція настане природно і швидко. Іронічно луною тут — коли європейські правлячі класи засновують, що шляхом дії природних чи історичних законів «вони» неминуче стануть такі, як «ми», — звучить імперське мислення давніх часів — вони навіть уявити собі не можуть, що може бути цілком навпаки. Тим часом, щоб впоратися зі злочасною, але «тимчасовою» культуральною напруженістю, яко терапевтичний засіб використовують офіційну доктрину мультикультурності.

ЗРОСТАЄ НЕДОБРОСОВІСНІСТЬ

19. Тут можна знайти ще більше недобросовісності, і то ще похмурішої. Впродовж останніх десятиріч щораз більша і більша частина нашого правлячого класу почала визнавати, що прискорена глобалізація лежить в її інтересах. Вони прагнуть розбудувати понаддержавні інституції, які можна контролювати без незручностей національного суверенітету. Щораз краще видно, що «демократичний дефіцит» Європейського Союзу не є всього лиш технічною проблемою, яку можна виправити технічними засобами. Навпаки: цей дефіцит є фундаментальним курсом, і його запекло захищають. Легітимуючись економічною необхідністю чи самостійним розвитком міжнародного законодавства з прав людини, наднаціональні мандарини з установ Євросоюзу конфіскують політичне життя Європи, на всі заперечення технократично відповідаючи: Нема альтернативи. Це м'яка, але щораз реальніша тиранія, з якою ми стикаємось.

ПОСИЛЮЄТЬСЯ ТЕХНОКРАТИЧНА ТИРАНІЯ

20. Зарозумілість фальшивої Європи стає щораз явнішою, незважаючи на всі зусилля прихильників підтримати зручні ілюзії. Насамперед видно, що фальшива Європа слабша, ніж вважали. Популярні розваги і матеріальне споживання не підтримують громадського життя. Наші суспільства, позбавлені

мультикультуральною ідеологією вищих ідеалів і бажань виражати свою патріотичну гордість, не можуть знайти в собі волі захистити себе. Більше того, риторика інклюзивності і безособова економічна система домінуючих гігантських міжнародних корпорацій не відбудовують громадянської довіри і суспільної когезії. Знову ж таки, треба сказати відверто: європейські суспільства сильно знешені. Досить роздивитися навколо, щоб помітити все більше використання влади, соціальний менеджмент та індоктринацію освіти. Не тільки ісламський терор виводить озброєних солдатів на вулицю. Спецзагони поліції, виявляється, тепер необхідні для придушення агресивних антисистемних протестів, і навіть для приборкання натовпу п'яних футболних фанів. Фанатизм наших вболівальників є відчайдушним сигналом глибокої людської потреби солідарності — потреби, яку у фальшивій Європі неможливо задовольняти іншим чином.

ФАЛЬШИВА ЄВРОПА КРИХКА І БЕЗСИЛА

21. Європейські інтелектуальні класи належать, на жаль, до основних ідеологічних прихильників чванства фальшивої Європи. Наші університети, безсумнівно, є гордістю європейської цивілізації. Але якщо колись вони старалися передавати новим поколінням мудрість попередніх віків, то нині більшість з них ставить знак рівності між критичним мисленням і нерозумним відторгненням минулого. Раніше дороговказом європейського духу була суворості дисципліна інтелектуальної чесності та об'єктивності. Однак за останні два покоління цей шляхетний ідеал змінився. Дисципліна мислення, що колись прагнула звільнити розум від тиранії домінуючої думки, переродився в самовдоволену і безрефлексійну упередженість щодо всього нашого власного. Така постава культурного відторгнення стала дешевим і простим способом бути «критичним». Протягом останніх поколінь це безупинно повторюють в аудиторіях, і воно стало доктриною, догмою. А кожного нового послідовника такого культурного кредо вважають «просвітленим» і духовно обраним. В результаті наші університети стали нині активними агентами постійної культурної деструкції.

УТВЕРДЖЕННЯ КУЛЬТУРИ ВІДТОРГНЕННЯ

22. Наші правлячі класи підтримують права людини. Займаються боротьбою зі зміною клімату. Проєктують все глобальніше інтегровану ринкову економіку і єдину податкову політику. Моніторять прогрес щодо гендерної рівності. Стільки роблять для нас! Яке ж тут має значення, яким чином вони отримали свої посади? Яке ж значення має все більший скептицизм, з яким європейці ставляться до їхнього служіння?

ЕЛІТИ НАХАБНО ДЕМОНСТРУЮТЬ СВОЇ ЧЕСНОТІ

23. Цей зростаючий скептицизм є цілком справедливим. Європа нині під владою безплідного матеріалізму, що не може мотивувати жінок і чоловіків мати дітей та створювати сім'ї. Культура відторгнення позбавляє майбутнє покоління відчуття ідентичності. В деяких наших країнах є регіони, в яких мусульмани користають неформальною автономією від

місцевих законів — так, ніби вони колоністи, а не співчлени нашої нації. Індивідуалізм ізолює нас від самих себе. Глобалізація трансформує життєві перспективи мільйонів людей. Коли проти цього протестують, правлячі класи відповідають, що вони у своїй діяльності лиш враховують неминуче, адаптуючись до невблаганної необхідності. Жоден інший шлях неможливий, а кожен опір цьому — ірраціональний. Реальність не може бути інакшою. А хто заперечує це, кажуть вони, страждає на ностальгію, що заслуговує на моральний осуд як расизм або фашизм. В міру того, як стають очевидними суспільні поділи і громадянська недовіра, в суспільному житті Європи наростає гнів і озлобленість, і ніхто не здатний сказати, чим це закінчиться. Ми не можемо вже довше йти цим шляхом. Ми мусимо відкинути тиранію фальшивої Європи. Альтернатива є.

ІСНУЄ АЛЬТЕРНАТИВА

+++

24. Робота оновлення починається з теологічного самопізнання. Універсалізм і універсалізуючі претензії фальшивої Європи показують, що вона є ерзац-релігійним проектом — разом з сильними квазірелігійними обов'язками і анафемою. Це потужний опіум, який паралізує Європу як політичний організм. Ми мусимо наполягати, щоб релігійні прагнення були релігійною — у вузькому значенні цього слова — сферою, а не сферою політики, а тим паче не сферою бюрократичної адміністрації. Для відновлення нашої політичної та історичної суб'єктності критично важливою є ресекюляризація європейського суспільного життя.

МУСИМО ВІДКИНУТИ ПСЕВДОРЕЛІГІЮ

25. Це вимагає зректись брехливої мови, яка уникає відповідальності і сприяє ідеологічній маніпуляції. Розмови про різноманітність, інклюзивність і мультикультурність є пустою порожніми. Таку мову часто використовують, щоб подати наші поразки як успіхи: ослаблення суспільної солідарності «фактично» має бути знаком гостинності, толерантності і інтеграції. Це мова маркетингу, метою якою є радше затемнити реальність, а не проявити її. А ми мусимо повернути міцну повагу до реальності. Мова є тонким інструментом і руйнується, коли її використовувати як дрючок. Ми повинні бути зразком мовної порядності. Вдаватися до звинувачень є ознакою занепаду нашого нинішнього часу. Ми не можемо толерувати словесне залякування, а тим паче смертельні погрози. І захищати тих, хто говорить резонно, — навіть якщо ми вважаємо, що їхній погляд є помилковим. Майбутнє Європи має бути ліберальним в кращому сенсі цього слова, що означає прагнення до повноцінної публічної дискусії, вільної від загрози насильства і примусу.

МУСИМО ВІДНОВИТИ СПРАВЖНІЙ ЛІБЕРАЛІЗМ

26. Переламати закляття фальшивої Європи та її утопічний псевдорелігійний хрестовий похід на користь світу без кордонів означає формувати новий тип політичного керівництва і новий тип державного мужа. Добрий політичний лідер піклується про благо конкретної спільноти. Добрий політик вважає, що наша спільна європейська спадщина

і наші окремі національні традиції є прекрасним і життєдайним — але разом з тим і крихким — даром. Він не буде відкидати цю спадщину і не ризикне її втратити заради утопічної мрії. Такі лідери прагнуть поваги своїх громадян; вони не женуться за схваленням «міжнародної спільноти», яка фактично є піарним інструментом олігархії.

НАМ ПОТРІБНІ ВІДПОВІДАЛЬНІ ДЕРЖАВНІ ДІЯЧІ

27. Визнаючи особливий характер європейських націй та їхні християнські риси, ми не маємо бентежитися фальшивими вимогами адептів мультикультурності. Імміграція без асиміляції є колонізацією, і в такій якості повинна бути відкинута. Правильним є очікувати, що ті, які мігрують на наші землі, будуть інкорпоруватися в наші суспільства і приймати наші методи. Ці очікування має підтримати раціональна міграційна політика. Мова мультикультурності імпортована з Америки. Але велика епоха американської імміграції припала на перелом двадцятого століття, період різкого економічного зростання — в країні з практично відсутньою системою соціального захисту і з дуже сильним почуттям національної ідентичності, яку іммігранти мали прийняти. Після допуску величезної кількості приїжджих Америка майже повністю закрилася на два покоління. Європа повинна засвоїти цей американський досвід, а не переймати сучасні американські ідеології. А цей досвід каже нам, що робочі місця є сильним мотором асиміляції, що щедра система соціального захисту може її утруднити, що обачне політичне лідерство часом диктує потребу обмежити імміграцію, інколи навіть драстично обмежити. Не можна допустити, щоб мультикультурна ідеологія деформувала наше політичне мислення стосовно того, як найкраще служити спільному благу, що, своєю чергою, вимагає, щоб національні спільноти з належним рівнем єдності і солідарності сприймали своє благо як спільне.

МИ МУСИМО ВІДНОВИТИ НАЦІОНАЛЬНУ ЄДНІСТЬ І СОЛІДАРНІСТЬ

28. Після Другої світової війни динамічні демократії плекала Західна Європа. Після падіння радянської імперії свою власну громадянську динаміку відновили народи Центральної Європи. Це одне з найцінніших надбань Європи. Але воно буде втрачене, якщо ми не впораємося з імміграцією та демографічними змінами в наших країнах. Тільки імперії можуть бути мультикультурними, і якщо нам не вдасться відновити, щоб солідарність і громадянська єдність стали критеріями оцінки імміграційної політики і стратегії асиміляції, то такою імперією стане Європейський Союз.

ТІЛЬКИ ІМПЕРІЯ Є МУЛЬТИКУЛЬТУРНОЮ

29. Багато хто помилково думає, що Європу трусили лиш суперечки щодо імміграції. Реально ж вони є лиш певним аспектом процесу загальної суспільної дезінтеграції, який мусимо відвернути. Ми мусимо відновити гідність різних соціальних ролей. Батьки, вчителі і викладачі мають формувати ці ролі у своїх вихованців. Слід зупинити культ експертності, що шириться коштом втрати мудрості, такту і культури в нашому житті. Не може бути від-

новлення Європи без рішучої відмови надмірного егалітаризму і зведення мудрості до технічних навичок. Ми підтримуємо політичні досягнення сучасності, кожен чоловік і кожна жінка повинні мати рівне виборче право, базові права треба захищати. Але здорова демократія вимагає суспільних і культурних ієрархій, які заохочують прагнення до досконалості і виражають повагу до тих, що служать загальному благу. Ми повинні відновити відчуття духовної величі і надати йому належного значення, щоб наша цивілізація могла протистояти, з одного боку, зростаючій владі чистого лиш багатства і, з іншого — вульгарних розваг.

НАЛЕЖНА ІЄРАРХІЯ СЛУЖИТЬ СУСПІЛЬНОМУ ДОБРОБУТУ

30. Людська гідність — це щось більше, ніж право на святий спокій, а доктрини міжнародних прав людини не вичерпують вимог справедливості, а тим паче добра. Європа потребує відновити консенсус моральної культури, щоб люди могли прагнути добродесного життя. Ми не можемо дозволити, щоб фальшиве сприйняття свободи обмежувало розсудливе використання закону як знаряддя запобігання злочинам. Ми мусимо прощати людські слабкості, але в той же час не забувати, що розквіт Європи буде неможливий без відновлення суспільних прагнень до чесної поведінки та людської досконалості. Культура гідності впливає з порядності і сповнення обов'язків, які визначаються місцем, що його посідаємо в суспільстві. Ми мусимо відновити взаємну повагу між соціальними класами — повагу, яка існує в суспільстві, що цінує внесок кожного.

МУСИМО ВІДНОВИТИ МОРАЛЬНУ КУЛЬТУРУ

31. Визнаючи позитивні аспекти вільноринкової економіки, ми мусимо разом з цим протестувати проти ідеологій, які абсолютизують логіку ринку. Ми не погоджуємося, щоб все було на продаж. Ефективно функціонуючі ринки вимагають верховенства права, а наше верховенство права метою своєю повинне мати більше, ніж тільки економічну ефективність. Ринок добре функціонує, якщо він є частиною сильних суспільних інститутів, що організовані на власних — неринкових — принципах. Економічне зростання хоч і корисне, але не є найвищим благом. Ринки мають орієнтуватися на суспільні цілі. Нині корпоративний гігантизм стає загрозою навіть для політичного суверенітету. Народи повинні кооперуватися, щоб впоратися із зверхністю та бездумністю глобальних економічних сил. Ми схвалюємо адекватне застосування влади для підтримки неекономічних суспільних благ.

РИНКОВИЙ ЛАД ПОВИНЕН ВРАХОВУВАТИ СУСПІЛЬНІ ЦІЛІ

32. Ми віримо, що історія і культура Європи варті підтримки. Але наші університети занадто часто зраджують нашу культурну спадщину. Ми мусимо реформувати програми навчання так, щоб вони служили для передачі спільної культурної спадщини, а не для індоктринації молоді культурою відторгнення. На вчителів і вихователів кожного рівня лежить обов'язок пам'яті. Вони мають горди-

тися зі своєї ролі моста, що поєднує минулі покоління з прийдешніми. Необхідно відновити високу європейську культуру, беручи за спільний стандарт піднесеність і красу, відкидаючи при цьому деградацію мистецтва і зведення його до політичної пропаганди. Це потребує формування нового покоління меценатів. Бо корпорації та бюрократія виявилися поганими меценатами мистецтва.

ОСВІТА ПОТРЕБУЄ РЕФОРМУВАННЯ

33. Шлюб є основою громадянського суспільства і підґрунтям гармонії між чоловіком і жінкою. Він є інтимним зв'язком, що будується навколо збереження сім'ї та виховання дітей. На наше переконання, найфундаментальнішими соціальними і людськими ролями є роль батька і матері. Шлюб і діти є невід'ємною частиною будь-якої візії людського розвитку. Діти вимагають посвяти від тих, хто спричинився до їхньої появи на світі. Ця посвята є шляхетною і повинна бути оточена особливою повагою. Ми підтримуємо мудрі політичні рішення, які заохочують і підтримують шлюб, народження і виховання дітей. Суспільство, яке не хоче дітей, не має майбутнього.

ПОДРУЖЖЯ І СІМ'Я Є ОСНОВОЮ

+++

34. Джерело глибокої тривоги в Європі нині — зростання сили явища, званого «популізмом», хоча варто відзначити, що цьому поняттю ніколи не дають визначення і часто воно звучить образливо. Ми також маємо певні застереження. Європа мусить черпати з бездонної мудрості своїх традицій, а не послуговуватися спрощеними гаслами та відзовами, що породжують розщеплення та емоції. Однак ми мусимо визнати, що новий тип популізму виглядає проявом здорового бунту проти тиранії фальшивої Європи, яка будь-яку загрозу своїй монополії і моральній легітимності визнає «антидемократичною». Так званий «популізм» висуває виклик диктатурі статус-кво та «фанатизму центру» — і така постава є слушною. Популізм рівно так само може ослабити, що навіть в самому центрі нашої ослабленої і зубожілої політичної культури є шанс на відродження історичної суб'єктності народів Європи.

ПОПУЛІЗМ ПОТРІБНО ВИКОРИСТАТИ

35. Ми визнаємо помилковим погляд, наче не було жодної відповідальної альтернативи до штучного позбавленого духу солідарності уніфікованого ринку, наднаціональної бюрократії і легкого розважання. Хліб та видовища — це не все. Відповідальною альтернативою є справжня Європа.

НАШИМ МАЙБУТНІМ Є СПРАВЖНЯ ЄВРОПА

36. Тому ми запрошуємо всіх європейців, щоб приєдналися до нас і відкинули утопічну фантазію мультикультурного світу без кордонів. Ми любимо нашу вітчизну і прагнемо передати нашим дітям кожну шляхетну річ, яку самі колись отримали у спадок. Ми європейці і розділяємо спільну спадщину. Ця спадщина вимагає, щоб ми жили разом в мирі як Європа націй. Відновімо нашу національну суверенність і повернімо гідність, яка впливає із спільної відповідальності за майбутнє Європи. ■